

El poc que sabem sobre les dones a Mesopotàmia en temps dels Accadis

Júlia Torres

És difícil dir gran cosa sobre la vida de les dones a la Mesopotàmia antiga. Ens en separen més de 4.000 anys i els nostres hàbits intel·lectuals, la nostra manera de mirar el món i la diferència cultural és ja insalvable. És molt possible que les dones mesopotàmiques tinguessin poder a un nivell significatiu en la societat, la política i la religió i la investigació arqueològica i literària està d'acord a considerar que no estaven segregades. Les dones de la Mesopotàmia gaudien d'una alta consideració i una quasi igualtat de drets. Podien posseir negocis, comprar i vendre terres, viure soles o demanar el divorci, segons testimonien els textos conservats.

Sargó d'Accàdia (aprox. de 2334 a 2279 av. J.-C.) és un rei soldat a l'extrem de proclamar que cada dia 5.400 soldats dinaven al seu davant, però curiosament i tot i que les llengües accàdia i sumèria són molt diferents, els sumeris no el consideren un rei invasor, al menys en els textos conservats. Podria haver situat al centre del seu panteó un deu mascle i guerrer però no ho va fer. És significatiu que tria una divinitat femenina (Inanna/Ishtar) com a protectora i nomena la seva filla, Enheduanna (2285-2250 a J.-C.), gran sacerdotessa d'Ur.

Si en un temps on les tablettes cuneïformes no es signaven ens ha pervingut el nom de la sacerdotessa (i si els seus poemes –significativament escrits en sumeri i no en accadi– es van anar copiant al llarg de sis segles) això necessàriament ha de significar que les dones tenien reconeguts una sèrie de drets i de dignitat social.

Però en temps de Hammurabi a Babilònia (1795-1750 a. J.-C.) es veuen menys divinitats femenines i a l'imperi assiri (aprox. 1900-612 a. J.-C.) i fins a la caiguda de l'imperi sassànida en mans dels àrabs musulmans cap a l'an 651 la situació de les dones empitjora cada cop més.

En la cultura accàdia i abans de Sargó, els historiadors assenyalen com a mínim dues reines, Puabi d'Ur (de la qual conservem la tomba i el tocat) i Kubaba de Kish, l'únic nom de reina que apareix en una llista elaborada cap al 2.100 abans de la nostra Era i que apareix sense consort masculí. La reina Barag-irnun d'Umma regnà amb el seu marit Gisa-kidu en el mateix període i devia ser prou important perquè el seu nom apareix en la dedicatòria del temple de Sara a Umma.

Puabi, que morí als quaranta anys i va viure uns 150 anys abans d'Enheduanna fou enterrada amb un tocat format per fulles martellejades i cintes d'or, així com perles circulars compostes de lapislàtzuli i cornalina. A la part superior d'aquests ornaments hi ha una intricada pinta semblant a una corona adornada amb flors semblants a una estrella, tot d'or, igual que la sèrie de bobines de cabell i un conjunt de grans arracades en forma de lluna. Les perles d'or i les pedres semiprecioses que arriben des del coll fins a la cintura, al voltant dels quals s'enrotlla un cinturó amb serrells d'or. En definitiva, a Accàdia les dones tenien poder i l'exercien.

A la societat accàdia pel que sembla hi havia tres categories socials, les persones lliures, les esclaves i un grup intermedi que està vinculat al santuari i en depèn però que sense ser del tot lliures disposaven d'una considerable autonomia. Les dones vinculades als santuaris no són necessàriament prostitutes i quan estaven casades podien optar per no tenir fills. En tot cas es tracta de societats molt violentes i la sexualitat no sembla haver estat al marge de la brutalitat i, segons l'erudit Jean Bottero, per a un home el matrimoni consistia a "prendre possessió de la seva dona", i això es deia amb el mateix verb (*ahazu*) que servia per designar la captura d'enemics, de terres o de propietats.

Els historiadors de l'art insisteixen a dir que una característica de les figures accàdies és el fet que es representen aïllades i marcant molt clarament la seva jerarquia. No és un món imaginat, ni de conte de fades, sinó de lluita i d'incertesa. És difícil que es puguin estimar les divinitats del període. Això, precisament, és el que fa significativa l'aportació d'Enheduanna capaç de copsar per primera vegada la dualitat amor/guerra.

En els seus poemes, Enheduanna retrata la deessa Inanna/Ishtar com una poderosa deessa del combat i la conquesta, així com de l'amor i l'abundància. Inanna és marcial i voluptuosa, per dir-ho com el clàssic Jean Bottéro i Samuel Noah Kramer (*Lorsque les dieux faisaient l'homme*, ed. 1993). Aquesta dualitat marcarà en profunditat tota la tradició mediterrània sobre el cicle de la vida, incloent-hi la concepció de l'amor com a combat. El doble sentit, amor/mort sembla, doncs, establert des d'una profunditat de segles molt significativa.

En tot cas, el que Enheduanna ens ha llegat és l'inici d'una genealogia de divinitats femenines on la fusió amor/mort (principis alhora contraris i complementaris) serà tota una constant que construeix les emocions de la nostra tradició cultural. Afrodita, la deessa grega de l'amor, era descendent directa de la deessa fenícia Astarte, ella mateixa una versió de l'assiro-acàdia Ishtar i, originàriament, de la sumèria Inanna que Enheduanna va lloar.